

Tussen droom en werkelijkheid - grondtrekken van een alternatieve economie: Structureel transformatiebeleid

Vóór de Verandering¹

Ten slotte gaan wij in op het structurele transformatiebeleid dat nodig is om vanuit de huidige neoliberale en kapitalistische orde te komen tot een solidaire economie, te beginnen in Nederland en de Europese Unie. Daarin kunnen de volgende elementen onderscheiden worden:

3a Politieke hervormingen

Het politieke domein: Allereerst is het dringend noodzakelijk het publiek-politieke domein uit te breiden. Politieke instellingen moeten zich met name opnieuw gaan bezighouden met vraagstukken van economische inrichting. Dat betekent een uitbreiding van het stelsel van reguleringen en vergunningen en uitbreiding van de overheidsvoorzieningen. Dit impliceert een sterke inkringing van de autonomie van het bedrijfsleven. Het huidige beleid van liberalisering en privatisering dient te worden stopgezet, en een aantal recentelijk genomen beslissingen op dit vlak (zoals het proces van privatisering van vervoer en van de gezondheidszorg) dient te worden teruggedraaid.

Controle-instellingen: Controle-instellingen als bijvoorbeeld de Rekenkamer, de Inspecties voor de Gezondheidszorg, de onderwijs-, milieu- en veiligheidsinspecties, de ARBO en de Keuringsdienst van Waren dienen te worden versterkt. Voor bedrijven worden juridisch afdwingbare gedragscodes ontwikkeld, ook voor hun operaties in het buitenland. Daarbij wordt gelet op aspecten als arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, effecten van de bedrijfsvoering op natuur en milieu, prijsstelling, winsttransfers, heffing van rente en de reikwijdte van patenten en octrooien. Er komt een aparte toezichhoudende instelling om de transparantie en verantwoordingsplicht van publieke organen en instellingen te garanderen. Het mandaat van deze instelling wordt geleidelijk uitgebreid naar het bedrijfsleven.

Jaarlijks economisch besluit: Jaarlijks vindt op de verschillende niveaus besluitvorming plaats over de inrichting van de economie, vergelijkbaar met het jaarlijkse begrotingsdebat. Daarbij zal worden uitgegaan van enerzijds de (zorg-) behoeften van mens en natuur (eindgebruikbeleid), anderzijds van de beschikbare mens- en natuurwaarden (uitgaande van de principes van *eco-efficiency* en *humankind-efficiency*). Daaraan gekoppeld is het dringend noodzakelijk om een stelsel van rekeneenheden te ontwikkelen dat alle werkelijke kosten omvat (in de zin van mens- en natuurwaarden), en de bevredigde (of te bevredigen) behoeften aan de opbrengst- of eindgebruikkant meetbaar maakt.

---

¹ Hoofdstuk 3 paragraaf 3 uit: *Vóór de Verandering – Alternatieven voor het Neo-liberalisme*. Amsterdam, 2001, XminY.

Plannen worden ontwikkeld voor inkrimping van belangrijke onderdelen van de productie en consumptie die uit het oogpunt van duurzaamheid schadelijk zijn, alsook voor onderdelen die als verspillend kunnen worden aangemerkt. De productie van wapens wordt tot een absoluut minimum beperkt (vast te stellen op grond van rechtshandhaving en veiligheid). Voorrang wordt gegeven aan geweldloze vormen van conflictbeheersing. Het fokken, huisvesten en mesten van dieren op een dier- en mensonwaardige wijze moet worden verboden. Dat verbod geldt ook de productie van voedingsmiddelen die schadelijke stoffen bevatten. Ook worden plannen ontwikkeld voor de uitbouw van de productie en consumptie van diensten (inclusief de daaraan verbonden materiële investeringen) en goederen op gebieden als gezondheidszorg, onderwijs, hulpverlening, openbaar vervoer, biologische landbouw, en behoud en ontwikkeling van natuur en milieu. Veel van deze diensten zullen voor de gebruikers in principe gratis toegankelijk zijn. Tevens zullen initiatieven moeten worden voorbereid om te komen tot deprivatisering van de eigendom van kennis, met betrekking tot zaken die essentieel zijn uit oogpunt van basisbehoeften. Bijvoorbeeld op gebieden als gezondheidszorg, voeding en informatie. Dit betekent een drastische hervorming van de bestaande wetgeving en stelsels op gebied van patenten en octrooien. Te snelle afschrijvingen worden verboden danwel ontmoedigd. En het principe van maximale zelfvoorziening wordt bevorderd, dat wil zeggen dat de productie zoveel mogelijk plaatsvindt in of nabij de consumenten (regionalisering van de economie).

Ontwikkeling van mondiale overheidsinstellingen: Er wordt gestreefd naar de totstandkoming van wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende instellingen op wereldniveau. Er wordt toegewerkt naar een verdere uitbreiding van de bevoegdheden en taken van organen en instellingen als de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, de Regionale VN-Assemblees, de verschillende secretariaten en VN-instellingen (al of niet 'gelieerd'), van ILO tot en met de Commissie voor de Rechten van de Mens. Daarnaast ook uitbreiding van de instellingen voor rechtshandhaving als de tribunalen. Dit uiteraard onder voorwaarde van een verdere democratisering en ontbureaucratisering van die organen.

Internationale organen die al op terreinen van bestaanszekerheid werkzaam zijn (als ILO, WHO, UNESCO, UNHCR, UNICEF, *World Food Programme*) worden omgebouwd tot mondiale sociale zekerheidsinstellingen. Zij zullen programma's ontwikkelen om bestaanszekerheid voor iedereen te garanderen. UNEP krijgt verregaande taken en bevoegdheden op gebied van behoud, herstel en ontwikkeling van natuur en milieu.

Wat betreft de internationale financiële instellingen: het IMF wordt opgeheven, tegelijkertijd wordt een nieuw orgaan opgericht ter bevordering van de financiële stabiliteit in de wereld. De Wereldbank wordt drastisch hervormd: gedemocratiseerd en primair gericht op financiering van solidaire economieën in het Zuiden en, voor zover kredietverlening aan de orde zal zijn, renteloze kredieten. Via de Wereldbank wordt een regeling tot stand gebracht om te komen tot radicale kwijtschelding van de schulden van ontwikkelingslanden. Structurele aanpassingsprogramma's (SAP's) en dergelijke, inclusief het daaraan gekoppelde liberaliserings- en privatiseringsbeleid, worden stopgezet. De WTO wordt opgeheven.

Aan ontwikkelingshulp worden geen voorwaarden meer verbonden op het gebied van liberalisering, privatisering en internationalisering van nationale economieën. Samenlevingen moeten de kans krijgen om hun eigen ontwikkelingstraject te bepalen. Daarbij hebben zij het recht om voor bepaalde vormen van economische

autarkie te kiezen, binnen de kaders van de Universele Rechten van de Mens, en met respect voor natuur en milieu.

3b Monetaire hervormingen

Inkrimping geldcreatie: Geleidelijk aan moeten de mogelijkheden van het particuliere bedrijfsleven tot geldcreatie worden ingedamd. In principe mag er niet meer geld worden uitgeleend dan past binnen de vastgestelde monetaire beleidsruimte. Het stelsel van rentedragende kredietverlening wordt afgebouwd, kredietverlening zonder rente via de overheid wordt uitgebreid, gericht op de ombouw van de economie in de richting van een solidaire economie. Internationale handel in geld wordt verboden. Het internationale geldverkeer wordt beperkt tot die betalingen die voor in- en uitvoer van goederen en diensten, voor solidaire kredietverlening of voor betalingen vanwege wereldwijde bestaanszekerheid en andere internationale verplichtingen nodig zijn.

Geld-tax: Zolang de inkrimping van de particuliere geldcreatie nog niet gerealiseerd is, worden alle grensoverschrijdende geldtransacties van het bedrijfsleven belast, naar analogie van de Tobin-tax.

Geldstelsel: Er wordt een centraal geldstelsel ontwikkeld waarin de kernfuncties van geld (namelijk ruilmiddel en rekeneenheid) tot uitdrukking komen. Daarnaast kunnen collectiviteiten van mensen hun eigen geldstelsel ontwikkelen of handhaven.

Kwijtschelding schulden: Schulden van de ontwikkelingslanden aan overheden of semi-overheidsinstellingen (nationaal en transnationaal) worden kwijtscholden. Daarnaast wordt een regeling ontworpen voor kwijtschelding van schulden van ontwikkelingslanden aan particuliere ondernemingen.

3c Inkomensbeleid

Basisinkomen: Er wordt een vorm van basisinkomen ontwikkeld, op grond waarvan iedereen mogelijkheden heeft om in zijn basisbehoeften te voorzien. Een dergelijk stelsel zal in eerste instantie binnen de nationale context ontwikkeld worden, maar geleidelijk worden uitgebreid naar andere regio's en continenten - rekening houdend met specifieke lokale en nationale omstandigheden. Een deel van dit basisinkomen bestaat uit gratis toegankelijkheid van voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheidszorg, onderwijs, zorg, ontspanning en vervoer. Daarnaast bestaat de mogelijkheid een aanvullend inkomen uit arbeid te verwerven.

Maximuminkomen: Bovenop dit basisinkomen kunnen mensen een meerinkomen verkrijgen op grond van arbeidsprestatie of opgebouwd uitkeringsrecht. Daarbij wordt een maximum inkomen per individu vastgesteld.

3d Belastingbeleid

Uiteraard zal er een stelsel van progressieve inkomens- en vermogensbelasting ontwikkeld worden. Daarnaast wordt een stelsel van eco- en *humankind*-heffingen ontwikkeld als aanzet tot een efficiencybeleid. Daarmee worden de werkelijke milieu- en sociale kosten in rekening gebracht. Dit stelsel wordt uiteraard ook aangewend ter ontmoediging van te

snelle afschrijvingen. Tevens wordt een stelsel van belastingen op overconsumptie en -productie ontwikkeld, gericht op het extra belasten van de productie en consumptie van goederen die uit oogpunt van zorgbehoeften een lage prioriteit hebben.

3e Handelsbeleid

Voor zover het gaat om internationale handel wordt toegewerkt naar een stelsel van eerlijke prijzen op grond van de nieuwe rekeneenheden. Daarbij wordt dumping (zoals bijvoorbeeld bepaalde vormen van 'voedselhulp') verboden. Particuliere wapenhandel wordt verboden en alleen die wapenverkoop mag plaatsvinden die uit oogpunt van rechtshandhaving en veiligheid absoluut noodzakelijk geacht kan worden. Binnenslands wordt ook toegewerkt naar handel op grond van eerlijke prijzen. Daarbij wordt handel-vanwege-de-handel verboden. Reclame wordt verboden, te beginnen met reclame voor overtollige en/of schadelijke producten. Daarentegen zal publieke voorlichting worden uitgebreid.